

EEDER

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Ekim 2022, Cilt 6, Sayı 2

Atıf/Citation: Yanardağ, Mehmet F.; Zafer, G. (2022). "Denemeci Kimliği ile Erendiz Atasü", *Edebî Eleştiri Dergisi*, 6(2), s. 126-132.

Mehmet Fetih YANARDAĞ* Gamze ZAFER**

Denemeci Kimliği ile Erendiz Atasü ***

Erendiz Atasü With Essayist Identity

ÖZ

Deneme; Türk edebiyatına Tanzimat döneminde girmiş olan, Montaigne'in *Denemeler* adlı eseriyle kendine özgü özelliklerini kazanmış bir edebi türdür. Deneme hem Batı edebiyatında hem de Türk edebiyatında sıklıkla tercih edilir. Diğer edebi türlere göre kısa olması, her konuda yazılabilmesi, yazarın görüşlerini ispatlama zorunluluğunun olmaması sanatçılar arasında denemeyi sık tercih edilen bir tür hâline getirmiştir. Bu gibi sebeplerle roman, hikâye, şiir türlerinde eserler kaleme alan sanatçıların pek çoğunun deneme türünde de eserlerinin olduğu görülmektedir. Yazdığı roman ve hikâyelerle tanınan Erendiz Atasü de bu sanatçılardan biridir. Atasü, deneme kitaplarında kurgusal eserlerinde olduğu gibi kadın konusuna sıklıkla değinmiş; bunun yanında edebî eleştiri türünde ve sosyal-siyasal konularda denemeler kaleme almıştır. Bu çalışmada Erendiz Atasü'nün deneme kitapları hakkında bilgilendirme yapılacak ve denemeciliği üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı hikâye ve romancılığı ile tanınan Erendiz Atasü'nün denemeciliğine dikkat çekmek, denemeciliğine dair belirlenen tespitleri temalandırarak sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Erendiz Atasü, deneme, kadın yazar, tema.

ABSTRACT

Attempt; It is a literary genre that entered Turkish literature in the Tanzimat period and gained its unique characteristics with Montaigne's Essays. Essay is frequently preferred in both Western literature and Turkish literature. The fact that it is short compared to other literary genres, that it can be written on any subject, and that the author does not have to prove his views makes the essay a frequently preferred genre among artists. For such reasons, it is seen that most of the artists who wrote works in the genres of novels, stories and poems also had works in the essay type. Erendiz Atasü, known for his novels and stories, is one of these artists. Atasü has frequently touched upon the subject of women in her essays, as in her fictional works; In addition, he wrote essays on literary criticism and social-political issues. In this study, information about Erendiz Atasü's essay books will be given and his essayism will be emphasized. The aim of the study is to draw attention to the essayism of Erendiz Atasü, who is known for his story and novel writing, and to present the determined determinations about his essayism by theming.

Keywords: Erendiz Atasü, essay, woman writer, theme.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, fyanardag@hotmail.com ORCID: 0000 0001 9903 542X

** KSÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gamzezfr@gmail.com ORCID: 0000 0002 9997 8249

*** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 06.04.2022 Kabul Tarihi: 08.10.2022 Yayın Tarihi: 25.10.2022 DOI: 10.31465/eeder.1099421

Giriş

Denemenin edebi bir tür olarak anılmaya başlanması Montaigne'in *Denemeler* adlı eserini yayımlamasının ardından gerçekleşir. Deneme edebi türler arasında sık kullanılan bir edebi türdür. Deneme türünde eserler kaleme alanlar; sanatçılar, felsefeciler, gazeteciler ve çeşitli konuda düşünce üreten kişiler olabilir. Bir deneme yazarı aynı zamanda şair, hikâye ve roman yazarı da olabilmektedir. Yazı ile ilgilenen pek çok sanatçının deneme türünde de eseri bulunmaktadır. Bu durumun türe ait özelliklerle ilişkisi vardır. Deneme, sanatçılara düşüncelerini rahatça ifade edilebildikleri bir alan sunar. Denemede konu bakımından da büyük bir özgürlük ve serbestlik söz konusudur. "Serbest düşüncenin ifade alanı ve nesrin bir türü olarak deneme, yazarın gözlemediği ya da yaşadığı olay, olgu, durum ve izlediği varlıklarla ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerini belli bir plana bağlı kalmayarak tamamen kendi kişisel görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü birkaç sayfayı geçmeyen yazı türüdür." (Çetin, 2005: 23)

Batı kökenli olan deneme türünün temelinde Yunan ve Latin edebiyatı sanatçılarının bu türde kaleme aldıkları yazıları yer almaktadır. Özellikle bu türde öne çıkan isimler: Sokrates, Eflatun, Plutarkhos, Lucretius, Seneca ve Çiçero'dur ve bu edebi türün temellerini atan sanatçılardır.

"Bir yazı türü olarak deneme, on altıncı yüz yılla birlikte Fransız yazarı Montaigne'in elinde şekillenir. Köken itibarıyla Latince *exagium*, *exigere* kelimelerinden gelmektedir. Fransızca *essai* kelimesinin karşılığı olarak başlangıçta Türkçede bent, tecrübe-i kalemiyye ve kalem tecrübesi kelimeleri kullanılmıştır. Yirminci yüz yılla birlikte deneme kelimesi bütün kavramların yerini tutacak denli bir anlam zenginliği kazanır." (Özcan, 2006: 523)

Temelleri Batılı kimi düşünür ve sanatçılar tarafından atılmış olsa da denemeye günümüzdeki anlamını kazandıran Montaigne'dir. *Les Essais* adlı eserinde sanatçı, türü okura şu şekilde tanıtmaktadır:

"Okuyucu, bu kitapta yalan dolan yok. Sana baştan söyleyeyim ki, ben burada yakınlarım ve kendim dışında hiçbir amaç gütmедim. Sana hizmet etmek yahut kendime ün sağlamak hiç aklımdan geçmedi; böyle bir amaç peşinde koşmaya gücüm yetmez. (...) Kısacası, okuyucu, kitabımın özü benim. Boş zamanlarını bu kadar sudan ve anlamsız bir konuya harcama akıl kârı olmaz. Haydi, uğurlar olsun." (Montaigne, 1987: 25)

Yazar, aynı eserin devamında, bu eserin amacının çeşitli olayları ve fikirleri yazıya dökmek ve yazı sayesinde ruhundaki arayıştan kurtulmak olduğunu söyler. (27, 28) Fransız edebiyatında bir tür hâline gelen deneme, 16. yüzyıl ve devamında Batı'ya yayılarak gelişmeye devam eder. Montaigne'in ardından en büyük atılım Bacon ile gerçekleşir. Bacon deneme türünde alt başlık olan "eleştirel deneme"nin kurucusu sayılır. Albert Camus, Andre Gide, Locke gibi isimler türün diğer öncüleri arasında yer alır.

Türk edebiyatına deneme türünün ilk örneklerinin verilmesi Tanzimat döneminde gerçekleşir. Ancak bu noktada dikkat çeken bir husus vardır: Roman, hikâye, modern tiyatro gibi türlerle aynı dönemde Türk edebiyatına giren deneme, literatürünü daha geç oluşturur ve bu türlerin yanında arka planda kalır. *Türk Edebiyatında Deneme Literatürü* (2006) adlı eserinde Yunus Balcı konuyla ilgili şunları söyler:

"Türk edebiyatında deneme konusuna geldiğimizde durumun biraz daha karışık olduğunu görürüz. Batılı edebiyat türlerinin hemen hepsi içerik ve şekil özellikleriyle XIX. yüzyılda edebiyatımıza girmişken denemenin *essay*'ın karşılığı olan deneme adıyla ve bunun ifade ettiği şekil ve içerik bilinciyle edebiyatımıza girişi daha geç olmuştur. Aslında bunda Batı edebiyatlarında da denemenin tam olarak sınırlarının belli olmamasının etkisi bulunmakla birlikte bir roman, hikâye, tiyatro, gazete kadar öncelikli bulunmamasının da etkisi vardır. Adına deneme denemiş olsa da aslında edebiyatımızda Tanzimat sonrasında deneme benzeri yazılar yazıla gelmiştir. Bunu ifade ederken Batılı bir bilinçle işlenmiş *essay* tarzı yazıları kastetmekteyiz. Aslında Eski edebiyatımız içerisinde

bir bütün halinde olmasa da tarz açısından Batı edebiyatlarındaki denemeye benzeyen yazılar bulmak mümkündür.” (Balcı, 2006: 313)

Türk edebiyatında, gazetenin gelişimine paralel olarak, deneme türündeki yazılara ilk kez Tanzimat döneminde rastlanır. Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi sanatçılar yazdıkları nesirleriyle denemeye yakın eserler kaleme almışlardır. Tanzimat’ın ilk döneminde yazılan denemelerde, sanatçıların eser yazma amacı halkı eğitmek üzerinde yoğunlaştığı için Batılı tarz denemelerde görülen bireyselliğe bu yazılarda rastlanmaz. Balcı, Türk edebiyatında denemenin Batılı tarz denemeye yaklaşmasını Tanzimat’ın ikinci dönemi ile edebiyatımıza girmeye başlayan bireyselleşmeye bağlar ve konuyla ilgili olarak şöyle der:

“Tanzimat’ın ikinci neslinde birey ve sanat merkezli bir anlayışın oturmaya başlaması denemenin ruhuna uygun bir zemin hazırlar. Şahsi bakışın değer kazanması, acemice de olsa birey merkezli bir tenkit anlayışının yavaş yavaş oluşması bunda etkilidir. Rezaizade Mahmut Ekrem’in, Abdülhak Hamid’in, Muallim Naci’nin ve edebiyat ortamının zenginliğine katkıda bulunan diğer yazar ve şairlerin deneme kategorisine koyabileceğimiz bazı nesirleri bulunmaktadır.” (Balcı, 2006: 314)

Tanzimat döneminde ilk örnekleri verilmiş olan deneme türünde, Servet-i Fünun devri ile beraber Batılı ölçütlere uygun eserler edebiyatımızda görülmeye başlanır. Canbek, *Yeni Türk Edebiyatında Bir Anlatı Türü Olarak Deneme* adlı çalışmasında denemede olması gereken bireyselliğin Servet-i Fünun devriyle beraber oluştuğunu söyler: “Denemenin gerektirdiği bireysel, özgür tutum Servet-i Fünun döneminde oluşmaya başlar ve “kalem tecrübesi” olarak adlandırılan denemenin klasik tanımına uygun nitelikte yazılar dergi ve gazete sayfalarında görülmeye başlar.” (Canbek, 2001: 5) Tevfik Fikret’in dil ve edebiyat ile ilgili yazıları, Ahmet Rasim’in fıkraları, Ahmet Haşim’in *Bize Göre*, *Gurabhane-i Laklakân*, Yahya Kemal’in *Tarih Muhasebeleri*, *Edebiyata Dair*, Aziz İstanbul gibi eserleri deneme türünün başarılı örnekleri arasında sayılmaktadır.

Cumhuriyet devrine gelindiğinde deneme türünde yazılan eserlerin sayısında ciddi bir artış yaşanır. Bu artışın sebebi olarak özellikle, Cumhuriyet devrine hâkim olan özgür düşünce ortamının etkisinin söz konusu olduğu söylenebilir. Denemede önemli bir nokta olan “ben söylemi” Cumhuriyet devri sanatçılarında belirgin olarak kendini gösterir. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Beş Şehir*, *Edebiyat Üzerine Makaleler* gibi eserleri deneme türünün önemli örneklerindedir. Tür için Nurullah Ataç’ın eserleri mutlaka örnek olarak verilmelidir: Türk edebiyatında Nurullah Ataç denemeciliği ile öne çıkan bir sanatçıdır. *Günlerin Getirdiği*, *Karalama Defteri*, *Sözden Söze*, *Okuruma Mektuplar* gibi çeşitli deneme kitapları vardır. Yine adını denemeciliği ile duyurmuş bir başka sanatçı olan Cemil Meriç’in *Bu Ülke*, *Mağaradakiler*, *Kırk Ambar* gibi çeşitli deneme kitapları vardır. Mehmet Kaplan’ın *Kültür ve Dil*, *Edebiyatımızın İçinden*, *Nesillerin Ruhü*; Nurettin Topçu’nun *Türkiye’nin Maârif Davası*, *Var Olmak*, Hilmi Yavuz’un *Yazın Üzerine*, *Dilin Dili*, *Okuma Notları*; Memet Fuat’ın *Unutulmuş Yazılar*, *Eleştiri Sorumluluğu*; Oktay Akbal’ın *Önce Şiir Vardı* gibi eserlerinin yanında Doğan Hızlan, Sezai Karakoç, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Nermi Uygur, Berke Vardar gibi sanatçıların deneme kitapları deneme literatürünü oluşturan önemli eserlerden bazılarıdır.

Türk edebiyatında deneme türünde eserler kaleme alan sanatçılar arasında adı sayılan aynı zamanda roman ve hikâye yazarı olan bir diğer yazar da Erendiz Atasü’dür. Atasü yazarlığına hikâye ile başlar. Hikâyenin ardından roman türünde eserler yayımlayan Atasü, çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı denemelerini kitaplaştırarak yayımlar. Oldukça zengin bir külliyatı olan Atasü’nün sekiz adet deneme kitabı vardır: *Benim Yazarlarım*, *İmgelerin İzi*, *Kadınlığım-Yazarlığım-Yurdum*, *Kavram ve Slogan*, *Düşünce Sefaletin Kıskaçında*, *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*, *Yıllar Geçerken: Hayat ve Roman*, *Saldırganı Hoş Tutmak*.

Atasü'nün deneme kitapları daha önce çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmış yazılarının bir araya getirilmesinden oluşur. *Benim Yazarlarım* (2000), Atasü'nün yayımlanan ilk deneme kitabıdır. Eser “Kadınların Edebiyatı” ve “Erkeklerin Dünyasından” başlıklarıyla iki bölüme ayrılır. Yazarın eserde yer alan denemelerinde beğendiği eserler ve yazarlar hakkındaki düşüncelerine yer verdiği görülür. Eserin çoğu yazısı eleştirel deneme özelliklerini taşır. Atasü'nün yazılarında özellikle “Kadınların Edebiyatı” bölümünde Feminist düşünce ile yazılan eserlere dair incelemeler sunar.

Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum (2001) adlı ikinci deneme kitabında Atasü kadın edebiyatı üzerindeki düşüncelerine yer verir. Özellikle “kadın edebiyatı” tanımı üzerinde durur. Yazılarında kadın yazar olarak kendini tanımlamanın öneminden sıklıkla bahseder. Eser, dört bölümden oluşur. Bölümlerin adları sırasıyla “Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum”, “Kadınlık/Yazarlık”, “Kadınlar”, “Kadınlar/Erkekler”, “Kadın Özgürlüğü Sorunsalı”dır. Yazar, kitabında şunları ifade eder:

“Yirmi yılda öykülerin, romanların dışında ne çok yazı kaleme almışım! Kavga yazıları, barış yazıları, içe bakış yazıları... Edebiyat, seyahat düşünceleri... Yitirdiklerimizin ardında kalan boşluğun ve acının yazıları... Kadın olmakla yazar olmanın kesiştiği noktada duran, kadınlığını yazma yeteneğiyle birlikte keşfetmiş-yaratmış diyelim derseniz- bir insanın, hep acılar çekmiş ve çektirmiş bir yurdun kaygılı yurttaşının, kadınların özgürlüğü ve laik toplum düzeni için mücadele etmiş bir insanın yazıları bunlar.” (Atasü, 2001: 5)

İmgelerin İzi (2003), adlı deneme kitabı; “Edebiyat Yazıları”, “Etik ve Edebiyat”, “Sinema Yazıları”, “Gezi Yazıları” olmak üzere dört başlıktan oluşur. Bu kitabında Atasü yine eserlerindeki en belirgin düşünce olan kadın konusuna eğilir. Kadın yazarları ele alırken bir yandan da erkek yazarların kadın yazarlar hakkındaki düşüncelerine yer verir. Erkek yazarların kadın yazarları tam anlamadığından yakındır. Kadın konusunun yanında yazılarıyla roman ve hikâye poetikasına dair bilgiler aktarır.

Kavram ve Slogan (2004), kitabıyla Atasü önceki eserlerinden farklı konulara eğilir. Bu eserde toplanan yazılarında Atasü'nün siyasî konulara eğildiği görülür. Atasü'nün bu kitabından sonra yayımlanan *Düşünce Sefaletin Kıskaçında* (2008) adlı eserinde Türkiye'nin güncel sorunlarına dair düşünceleri yer alır. Atasü toplumsal ve siyasî meselelerini işlemeye devam eder, bununla beraber kadın konusuna yer vermeyi de ihmal etmez. Toplumsal ve sosyal konuları işlediği diğer deneme kitapları şunlardır: *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık* (2009), *Yıllar Geçerken: Hayat ve Roman* (2013) ve *Saldırganı Hoş Tutmak* (2015).

1. Erendiz Atasü'nün Denemeci Kimliği

a. Kadın Teması

Erendiz Atasü, öykü, roman ve denemelerinde en çok kadın konusunu işler. Atasü'nün kadın konulu denemeleri kendi içinde farklı gruplara ayrılabilir. Kadın sorunlarının ele alındığı denemeler, kadın yazar olmanın ele alındığı denemeler, eserlerdeki kadınların hemcinslerine bakışı ve kadın yazarların kadın konusunu ele alışları gibi. Bu çalışmada tek başlık altında Atasü'nün denemelerindeki kadın teması incelenmektedir. Atasü, kadınların sorunlarını, feminist düşüncelerini, kadın yazar olmanın sorumluluklarını ve boyutlarını ele alır. Kurgusal metinlerinde düşüncelerini bir karakter yoluyla söyleyen sanatçı denemelerinde türün verdiği imkânları kullanarak düşüncelerini rahatça dile getirmiştir. Atasü; *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum* adlı kitabında, eserlerinde işlediği kadın konusu ile ilgili şunları söyler:

“Kadınlık yaşantıları edebiyatın hammaddesidir, diğer bütün yaşantılar ve insanlık halleri gibi. Kendini gerçekleştirme imkânları kısıtlanmış, hayatını yakınlarının – sanki onlar fiziksel özrüllüleri gibi – hizmetine adanmış buluveren kadın, kalemi eline boşalma ihtiyacıyla değil,

yaratma tutkusuyla alıyorsa, evcil boğuntusunu, bikkınlığını, okuru bıktırmayan bir biçimde yoğurabilmeli, kadınlık deneyimini insanlığın ortak kültür mirasıyla kaynaştırabilmelidir.” (Atasü, 2001: 35)

Atasü’ye göre kadına yüklenen günlük hayattaki sorumluluklar onun sanat ve edebiyatla ilgilenmesinin önüne geçer. Kadınların bölünme yaşadığını söyleyen Atasü, bölünmeye rağmen okumaya vakit bulabilen kadınların şiire değil roman ve hikâyeye yöneldiğini söyler. Atasü’ye göre şiir daha fazla odaklanma isteyen bir türdür ve şiir yazabilmek için çeşitli okumalarla beslenmiş olmak gerekir. Ancak daracık vaktinde eline kitap alabilen kadın, dikkatli okuma isteyen şiire değil gerektiğinde bölünebilecek düzyazıya yönelir. Yazar, Türk edebiyatında kadın şairlerin az olmasını da günlük hayatta kadına yüklenen sorumluluklara bağlar. Atasü kadın yazarların genellikle kentli olmasına da dikkat çeker.

Atasü, toplumun kadına yüklediği sorumluluklarla onu edebiyatın dışına itmesinin yanında kadına seçebileceği belli meslekler sunmasını da eleştirir. Kadınların meslek seçiminde erkekler kadar serbest olamadığından şikâyet eder. Kendisi de farmakoloji profesörü olan Atasü örnek olarak eczacılığı verir. Bu meslek kadınlara uygun olarak görülmektedir çünkü kadın işiyle beraber evi ile de ilgilenmeye zaman bulacaktır. Atasü erkeklere tanınan meslek seçimi serbestliğinin kadınlara tanınmadığını söyler.

Erkeklerin serbest kadınlarınsa özgür olamadığı bir başka konu olarak aşkı gösterir. Yazara göre kadınlar istedikleri kişiye âşık olma onunla evlenme özgürlüklerini çok geç kazanmışlardır. Toplum, kadını ikinci plana atmakta, erkeğin korumasına muhtaç saymakta ve erkeklerin peşinden koşacakları bir ideal ya da cinsel bir obje olarak görmektedir. (Atasü, 2001: 200) Yazar toplumun kadınlara bakışını, *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık* adlı eserinde şöyle ifade eder: “Geleneğin talep ettiği kadın, bütün uygarlıklarda Üç S ve Üç Kâr kuralına uymak zorundadır! Sessiz, sadık, silik; vefakâr, cefakâr, fedakâr! Aksi halde çatışma başlar.” (Atasü, 2009: 85)

Atasü’nün denemelerinde kadının cinselliği ile ilgili çeşitli görüşleri yer alır. Kadın bedeninin medya tarafından metalaştırılmasına karşı çıkan Atasü, çıplak kadın vücutlarının kullanılmasını toplumun kadına bakışının yansıması olarak değerlendirir. Kadının cinselliği konusunda yazarların bu konuya temas etmemesini eleştirir. Atasü, bir birey olarak kadının eserlerde her yönüyle yer alınması gerektiğini savunur. Erkek yazarları bu konuda başarılı bulmayan Atasü, erkek yazarların kadınları cinsellikten uzak, kimi zaman yaşlı olarak ve sorunlarını anlamadıklarını belli edecek şekilde eserlerinde ele almalarından yakınır.

Atasü; özellikle *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum* (2001) adlı deneme kitabında “kadın yazar” bahsi üzerinde durur. Kadın yazar olduğunu söylemenin doğal ve gerekli olduğunu vurgular. Kendini kadın yazar olarak tanımlamayan sanatçıların hemcinslerine kötülük yaptıklarını söyler. (Atasü, 2001) Atasü hemcinslere yapılan kötülükler bağlamında kadınlar arası iletişim kopukluğundan da şikâyet eder.

b. Sanatçı ve Sanatçıların Eserlerini Ele Aldığı Denemeler

Atasü’nün denemelerinde kadın konusundan sonra en çok ele aldığı konular, okuduğu/beğendiği sanatçılar ve onların eserleridir. Sanatçı öznel bir tutumla denemelerinde kimi eserlerin beğendiği veya beğenmediği yönlerinden bahseder ya da direkt bir sanatçıyı anlatır. *Benim Yazarlarım* kitabındaki pek çok yazı bu başlık altına uygun düşmektedir. Bu eserinde Atasü, ilk bölümde “Adalet Ağaoğlu, Dr. İhsan Fahri, Peride Celâl, Simone de Beauvoir, Nazlı Eray, Buket Uzuner, Ayla Kutlu, Feyza Hepçilingirler, Şadan Karadeniz, Zeynep Aliye, Lütfiye 199 Aydın, Mina Urgan, Azime Korkmazgil, Furuğ Ferruhzad, Virginia Woolf” gibi yazarları ve eserlerini değerlendirir. Kitabın “Erkeklerin Dünyasından” başlıklı ikinci bölümünde; “Micheal

Cunningham, Thomas Mann, Micheal Ondaatje, Nedim Gürsel, Orhan Pamuk, Hasan Ali Toptaş, Nihat Genç, Talat Halman, Murathan Mungan” gibi yazarlara dair değerlendirmelerine yer verir. *Kavram ve Slogan* isimli deneme kitabında da Atasü’nün; “Ruhi Su, Aysel Gümrükçüoğlu, Behçet Aysan, Aziz Nesin, Onat Kutlar, Dr. Ergin Atasü, Düriye Köprülü, Nesrin Arman, Advieye Aysan” gibi hayatında iz bırakan kişiler hakkındaki yazılara yer verdiği görülür. *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*’ta “Dostoyevski, Leonid Tsypkin, Andrey Bely ve Nurdan Gürbilek” gibi sanatçılar ve kimi eserleri üzerinde durulduğu görülür.

Erendiz Atasü, *İmgelerin İzi* deneme kitabında okuduğu eserlerin yanında izlediği filmlerden de bahseder. Tüm bunlar Atasü’nün kültürel birikimlerinin deneme eserlerine yansımaları olarak düşünülebilir. Yazar olarak yaptığı okumalar ve edebî birikimi denemelerinde kendini gösterir. Hikâye ve romanlarını besleyen alt yapılar, denemelerinde başlıca düşünce konusu haline gelir. Sanatçının özellikle üzerinde durduğu yazarların kadın yazarlar olması ve onların kadın sorunlarına değinen eserlerini ele alması tesadüfî değildir. Atasü, kadın yazar olarak diğer kadın yazarlar ve onların eserleriyle yakından ilgilenmiştir.

c. Toplumsal, Siyasal ve Sosyal Konulu Denemeler

Atasü’nün işlediği toplumsal konuların başında göç gelmektedir. Annesi ve babasının göç tecrübesine sahip kişiler olması Atasü’yü bu konuya duyarlı hâle getirir. Türk edebiyatında göç olgusuna yer veren sanatçıların eserleri üzerine incelemeler yaparak konu hakkındaki görüşlerini dile getirme fırsatı bulur. Göç konulu denemelerinde Atasü, hem Türk edebiyatındaki eserlere dair incelemeler sunar hem de bu eserlerdeki göç temasını irdeler. Atasü’nün ele aldığı eserler arasında; “*Sevgili Arsız Ölüm, Parasız Yatılı, Viran Dağlar*” romanları gösterilebilir. Göç konusunda Erendiz Atasü’nün Balkan göçüne de değindiği görülmektedir.

Atasü, *Kavram ve Slogan* deneme kitabında toplumdaki bellek yitiminden bahseder. Yazarların bellek yitimine uğramaması ve toplumda önemli olayları halka unutturmaması gerektiğinden belirtir. Aynı kitapta Atatürk’ün yeterince anlaşılmadığını söyler. Atatürk’ün toplumsal sorunları çözen bir kahraman olduğunun altını çizer ancak her sorun için kahraman beklemenin yanlışlığına dikkat çeker. Toplumda ortaya çıkan sorunların çözülmesi için “Öyleyse tek bir çözüm var... ‘Kahraman’ın özelliklerinin kitleleştirilmesi, deyim yerindeyse, demokratikleştirilmesi... Kahramanı insanüstü bir varlık gibi algılamak yerine, onu pek çok insansal özelliğin sıra dışı bileşimi olarak çözümlenmek ve onun niteliklerini özümlemek...” (Atasü, 2004: 59-60) şeklinde bir fikir ileri sürmektedir.

“Düşünce Sefaletin Kıskaçında” adlı deneme kitabında Atasü’nün çeşitli toplumsal konuları işlediği görülür. “Eserde toplumdaki düşünce eksikliği, okullarda öğrencilere düşünme yeteneğinin kazandırılmaması, Türkiye Avrupa ilişkileri, yabancı uyruklu kişilere seçme ve seçilme hakkının verilmesi, “Türklük” kavramı, Kıbrıs sorunu, üniversiteler konuları yer almaktadır.” (Suroğlu, 2011: 208)

Atasü’nün bu tarzdaki denemelerinde Türkiye’nin güncel sorunlarına yer verdiği görülmektedir. Atasü’nün hikâye ve romanlarında arka planda işlenen ve romanı besleyen unsur olan siyasi ve sosyal olaylar; denemelerinde ayrı birer tema olarak ele alınmıştır. Atasü, siyasi-sosyal konulu denemelerinde gerek Cumhuriyet yılları gerekse günümüz Türkiye’si hakkında çeşitli değerlendirmeler sunar.

Sonuç

Erendiz Atasü Türk edebiyatında hikâye, roman, deneme türlerinde yazdığı eserlerle ve işlediği kadın konularıyla önemli bir yere sahiptir. Yaşayan ve yazmaya devam eden sanatçı, bir kadın yazar olarak kendini topluma karşı ve özellikle de kadınlara karşı sorumlu hisseder. Kurgusal

eserlerinde kadın sorunlarına, kadınların toplumdaki yerine, kadının eğitime ve daha pek çok konuya temas eden Atasü; denemelerinde de aynı izlekler etrafında yazmaya devam eder. Onun denemeciliğinde kadın, göç, edebi eserlerde yer alan kadın karakterler, okuduğu ve beğendiği yazarların eserlerine dair görüşleri ve sosyal-siyasal konular ön plana çıkmaktadır. Özellikle ilk denemelerinde kendi yazarlığının başlama serüvenine ve kadın yazar olmanın sorumluluklarına değinen yazar, son deneme kitaplarında daha siyasi ve sosyal temalara yönelir. Atasü, denemenin geniş imkânlarından özellikle düşünce serbestliğinden yararlanarak Feminist düşüncelerini okurla paylaşma imkânı bulur. Atasü'nün denemeciliğine bakıldığında; kadınların yaşadıkları sorunlara dikkat çekme ve kadın karakterlerin kimliklerine, sorunlarına odaklanan sanatçıların eserlerini okura tanıtmaya amacının öne çıktığı tespit edilmiştir. Eserlerin incelenmesi sonucunda Erendiz Atasü'nün deneme yazıları ile kurmaca eserlerinin aynı çizgide yazıldığı görülmüştür.

Kaynakça

- Atasü, E. (2000). *Benim Yazarlarım*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Atasü, E. (2001). *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Atasü, E. (2003) *İmgelerin İzi*, İstanbul: Can Yayınları.
- Atasü, E. (2004). *Kavram ve Slogan*, İstanbul: Can Yayınları.
- Atasü, E. (2008) *Düşünce Sefaletin Kıskaçında*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Atasü, E. (2009). *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Atasü, E. (2013). *Yıllar Geçerken: Hayat ve Roman*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Atasü, E. (2015). *Saldırganı Hoş Tutmak*, İstanbul: Can Yayınları.
- Atasü, E. (1992). "Yazarlığımın Hikâyesi", *Gündoğan Edebiyat*, (4), 21–25.
- Balcı, Y. (2006). "Türk Edebiyatında Deneme Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (8), 311-330.
- Canbek, N. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Bir Anlatı Türü Olarak Deneme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çetin, N. (2005). *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Montaigne. (1987). *Denemeler*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Cem Yayınları.
- Özcan, T. (2006). Deneme, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (4), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Suroğlu, K. (2011). *Erendiz Atasü Hayatı-Eserleri-Sanatı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.